

VEZENINE BLED

Osem desetletij industrije
čipk in vezenin

UVOD

Na Gorenjskem je bila v 20. stoletju industrija nosilka in usmerjevalka razvoja. Tovarne so spremenile videz pokrajine in način življenja njenih prebivalcev. Zapuščina industrializacije, ki priča o ustvarjalnosti in dosežkih gorenjskega človeka, je danes del kulturne dediščine.

V času izjemnega razcveta tekstilne industrije v gorenjskih krajih po prvi svetovni vojni je na Bledu svoje mesto našla strojna izdelava vezenin in čipk. Po drugi svetovni vojni sta bila obstoječa obrata združena v tovarno Vezenine Bled, ki je bila edini domači izdelovalec tovrstnih izdelkov. Vendar so se na začetku 21. stoletja vezilni stroji na Bledu dokončno ustavili. Osem desetletij znanja in dela je ostalo vtkanega v nešteto vzorcev in v spominih številnih zaposlenih. Del raznolike palete izdelkov in drugega gradiva iz zapuščine tovarne Vezenine Bled in njenih prednikov danes hrani Gorenjski muzej kot del zbirk bogate industrijske dediščine Gorenjske. Muzej z zbiranjem in raziskovanjem materialnih dokazil razvoja industrije prepoznava izjemen pomen tega dela kulturne dediščine in jo predstavlja novim generacijam.

ZGODOVINA PODJETJA VEZENINE BLED

Čipke in vezenine so se skozi stoletja izdelovale ročno, običajno iz dragocenih materialov.

Strojni izdelavi čipk v Zahodni Evropi sledimo od tridesetih let 19. stoletja naprej. Z industrializacijo in tehničnim napredkom v 20. stoletju sta strojno izdelana čipka in vezenina postali cenovno dostopnejši in s tem nepogrešljiv del opreme stanovanj ter okras oblačil.

Po drugi svetovni vojni je modnim smernicam in potrebam izdelovalcev konfekcije sledila tudi industrijska proizvodnja čipk in vezenin. V tovarni Vezenine Bled so ves čas skrbeli za razvoj tega posebnega področja tekstilne panoge. Oblikovalci, tehnologi in zaposleni v proizvodnji so ustvarjali številne kolekcije čipkastega in vezenega blaga, trakov, aplikacij, dekorativnega tekstila ter oblačil, ki so jih prodajali doma in v tujini.

Začetki industrijske izdelave čipk in vezenin na Bledu

Po prvi svetovni vojni je bilo v novi državi Kraljevini SHS povpraševanje po tekstilu, tudi po strojnih čipkah in vezeninah, veliko. Pri nas so tovrstne izdelke prodajala tuja podjetja, vendar je država uvedla visoke carine na uvoženo tekstilno blago in s tem ščitila domačo industrijo. Tujci so zato iskali možnosti za odpiranje tovarn pri nas, saj se jim je tukaj ponujal velik trg. Podjetništva so se zagnano lotili tudi domači obrtniki, trgovci in podjetniki. Na Gorenjskem je v tem obdobju industrializacije tekstilna panoga doživela izjemen razcvet. Delovale so velike predilnice, tkalnice in številne delavnice, v katerih so šivali raznovrstno konfekcijo.

Tudi domači podjetniki so začeli izdelovati strojne čipke in želeli izpodriniti tuje ponudnike. Na Bledu sta v dvajsetih in tridesetih letih 20. stoletja delovala dva obrata za izdelavo čipk in vezenin, ki sta se uveljavila na tedanjem jugoslovanskem trgu. Ivan Petrič je imel najprej obrtno delavnico za izdelovanje vezenin. Leta 1921 je podjetje razširil in kot glavni družabnik ustanovil *Industrijo vezenin in perila, d. z o. z.* Začel je graditi novo tovarniško stavbo v Želečah, vendar je imelo podjetje v kratkem času precejšnjo izgubo, zato so lastniške deleže prevzele banke. Glavna lastnica je postala ljubljanska podružnica Jadranske banke, ki je ustanovila novo podjetje *Izdelovalnica slovenskih in švicarskih vezenin, d. z o. z., Bled*, in vanj investirala dodatni kapital.

Izdelovalnica slovenskih in švicarskih vezenin na Bledu sredi dvajsetih let 20. stoletja (Fototeka Gorenjskega muzeja)

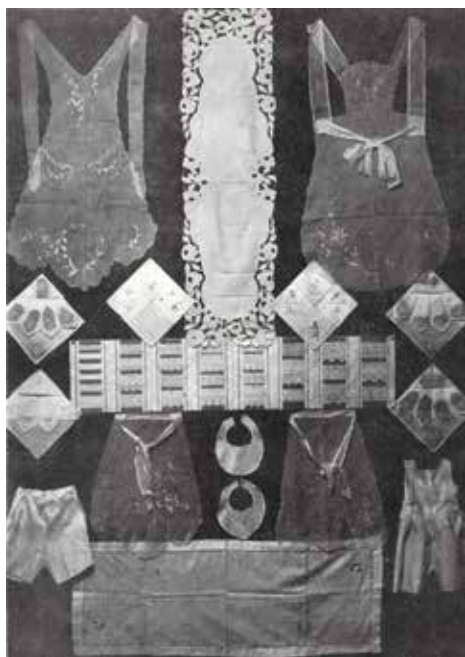
Ročni vezilni stroj pantograf, dvajseta leta 20. stoletja (Fototeka Gorenjskega muzeja)

Vezilnica Izdelovalnice slovenskih in švicarskih vezenin leta 1927 (Fototeka Gorenjskega muzeja)

V šivalnici vezeninskega obrata na Bledu leta 1923 (Fototeka Gorenjskega muzeja)

Kolekcija izdelkov z vezenino, konec tridesetih let 20. stoletja
(*Vezenine 50: 1924–1974, str. 42*)

V Izdelovalnici slovenskih in švicarskih vezenin je sprva dvajset delavk strojno izdelovalo vezenine, vezene čipke in konfekcijo, največ vezeno perilo in zavese. Leta 1924 je podjetje dobilo obrtni list Sreza Radovljica z dovoljenjem za izdelovanje vezenin v večjem obsegu, s čimer se je na Bledu začela tradicija industrijskega vezilstva. Dograjena tovarniška stavba je bila opremljena s petimi novimi vezilnimi avtomati na električni pogon, ki so bili dolgi 10 jardov (9,2 m) in na katerih so lahko izdelovali vezenine s ponavljanjem vzorca na celotni površini tkanine. Na klepl strojih so izdelovali tudi klekljane čipke. Kljub strojem je bilo še vedno veliko ročnega dela. S polno zmogljivostjo je proizvodnja tekla od leta 1928, ko je bilo okrog 50 zaposlenih, dve leti kasneje celo 74, v letih gospodarske krize pa se je število zmanjšalo. Večina delavk je bila z Bleda in iz bližnje okolice.

Že kmalu so opustili izdelovanje ženskih oblek in perila ter se osredotočili na proizvodnjo različnih trakov in vezenin za konfekcijo in hišni tekstil. Izdelovali so čipke in vezenine za bombažno in svileno perilo, vezenine na finejših tkaninah, kot so bili til, transparent, organdi, oval, umetna svila, vezenine za ženske obleke, ovratnike in trakove za obrobe. Največ so uporabljali bombažno tkanino in prejo, redkeje tanjše tkanine in svileno nit. Pri risanju vzorcev, oblikovanju izdelkov in tehnologiji izdelave je bila bistvena pomoč nemških in švicarskih mojstrov. Veliko surovin, zlasti finih tkanin in boljšega sukanca, so morali uvažati iz tujine, ker ni bilo domačih ponudnikov. Strojno klekljane čipke so izdelovali iz surove in beljene bombažne preje ter umetne svile. Le manjši del čipk so barvali. Leta 1938 so na primer izdelali okoli 660.000 metrov belih vezenin. Prodajali so jih trgovcem na drobno in izdelovalcem ženske konfekcije po vsej Kraljevini Jugoslaviji. Blejske vezenine so bile ves čas znane po modernih vzorcih in kakovostnih materialih. Na jugoslovanskem trgu so si ustvarili prepoznavno ime in se uveljavili kot vodilni ponudnik strojnih čipk in vezenin. Za svoje izdelke so leta 1931 dobili priznanje za kakovost na mednarodnem sejmu v Solunu.

Ob velikem povpraševanju po tovrstnih izdelkih je bilo leta 1929 na Bledu ustanovljeno novo podjetje *Jugo-Rhomberg & Co, d. z o. z.*, katerega dejavnost je bila industrijska izdelava čipk, ki so posnemale ročno izdelane. Solastniki podjetja so bili avstrijski podjetnik iz Dornbirna v Vorarlbergu Jorg Rhomberg ter domačina Evgen Rustja in Anton Vovk, ki je bil prej dolgoletni upravnik Izdelovalnice slovenskih in švicarskih vezenin. Delavnica je bila na Vovkovem zemljišču v Dobah. Sprva je bilo zaposlenih 17, kasneje pa do 24 delavcev. Leta 1939 je podjetje odkupil veletrgovec Emerik Mayer iz Ljubljane in ga preimenoval v *Mayer & Co., Industrija čipk*. Letno so izdelali okoli 430.000 metrov čipk iz surove in beljene bombažne preje ter svilene niti.

TUORNIKA ČIPK
JUGO-RHOMBERG & CO, D. Z. O. Z., BLED
-- IMITACIJE ROČNIH ČIPK -- MOTIVI -- ČIPKASTE ODEJE IN ZAVESE -- Č. KOTI --

MAYER I DRUG
industrija čipaka
društvo s o. j.
BLED

Imena podjetij, ki so na Bledu izdelovala strojne čipke in vezenine, trideseta leta 20. stoletja.
(Fototeka Gorenjskega muzeja)

Delavke Izdelovalnice slovenskih in švicarskih vezenin leta 1936
(*Vezenine 50: 1924–1974, str. 12*)

Rast po drugi svetovni vojni

V novi jugoslovanski državi je bila leta 1946 Izdelovalnica slovenskih in švicarskih vezenin nacionalizirana, Mayerjeva tovarna in premoženje pa zaplenjena. Okrajni ljudski odbor Jesenice je 1. septembra 1947 stroje obeh obratov združil in ustanovil *Tovarno čipk in vezenin Bled*. Podjetje je bilo sicer bolj znano pod krajšim imenom *Vezenine Bled* in je bilo desetletja edini slovenski izdelovalec strojnih vezenin in vodilni na jugoslovanskem trgu. V prvih letih je bila proizvodnja zelo okrnjena. Največ so izdelovali strojno klekljane bombažne čipke, za vezenine pa je primanjkovalo surovin. Potrebno znanje so zaposleni črpali iz predvojnih časov, ko so se pri delu v tovarni učili od tujih mojstrov. Zaradi zastarelih strojev je bila kakovost izdelkov slabša, količinska proizvodnja pa precej manjša od povpraševanja na trgu. Leta 1953 so v Dobah, na mestu predvojnega Mayerjeve tovarne, zgradili nove tovarniške prostore. S tem je bila omogočena velikoserijska industrijska izdelava. Od sredine petdesetih let sta se obseg in raznolikost proizvodnega programa Vezenin začela hitro povečevati, najbolj delež vezeninskih izdelkov.

Sredi šestdesetih let so začeli prenavljati stroje in so jih usposobili za izdelavo zahtevnejših izdelkov in vzorcev iz tanjših niti. Z dobavo zadostnih količin surovin so lahko izkoristili vse proizvodne zmogljivosti in zadostili povpraševanju trga. To je bil čas, ko se je po obdobju povojnega pomanjkanja in težav pri oskrbi z življenjskimi dobrinami tudi pri nas začel prvi val potrošništva. Prodaja modne konfekcije je strmo rasla. Mlade družine so stanovanja opremljale s serijsko izdelanim hišnim tekstilom sodobnih vzorcev.

Predstavitev Vezenin Bled na sejmu Moda v Ljubljani leta 1960

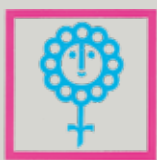
(Zgodovinski arhiv Ljubljana, SI_ZAL_RAD/0059, a. e. 295)

Modna revija ob odprtju prodajnega salona na Bledu leta 1964

(*Vezenine* 50: 1924–1974, str. 60)

V šestdesetih letih je pomembno mesto v proizvodnem programu Vezenin dobila ženska in otroška konfekcija, ki je seveda vedno vključevala elemente vezenine in čipke. Pri pripravi vsakoletnih kolekcij vzorcev vezenin in krojev oblačil so oblikovalci sledili aktualnim modnim smernicam. Leta 1964 so na Bledu odprli svoj prodajni salon in ob tem pripravili zanimivo modno revijo oblačil. Leta 1962 je bil Vezeninam priključen obrat za izdelavo rokavic Špik iz Kranja in ime podjetja se je spremenilo v *Vezenine, Tovarna čipk, vezenin in rokavic Bled*. Del proizvodnega programa so bili tudi drugi modni dodatki, ovratniki, trakovi, našitki in aplikacije. Širil se je program moderno oblikovanih izdelkov dekorativnega tekstila, kot so vezeni prti, zavese, blazine, posteljnina, pregrinjala. Leta 1965 so zabeležili prvi izvoz.

vezenine bled

vezenine bled

Zaščitni znaki podjetja Vezenine Bled od petdesetih let do konca 20. stoletja
(Zbirka Gorenjskega muzeja)

Po letu 1968, ko so se dokončno usmerili v izdelavo oblačil in dekorative, je prodaja začela strmo naraščati. V tem času so začeli poslovno tehnično sodelovati s podjetjem Bishoff Textil iz St. Gallena iz Švice, kar je bilo pomembno za razvoj proizvodnje in oblikovanje kolekcij, pa tudi za možnost prodaje na tujih trgih. Od švicarskega podjetja so dobivali nove vzorce, hkrati pa so se tehnični strokovnjaki in oblikovalci Vezenin pri njih sproti seznanjali z novostmi in smernicami na področju vezilstva in tako lahko držali korak s konkurenco na trgu. S tujim partnerjem so sodelovali vse do začetka devetdesetih let.

Za dvig kakovosti in povečanje proizvodnega programa je bila nujna modernizacija strojne opreme. Leta 1967 so kupili prvi 15-jardski (13,7 m) vezilni avtomat, ki je omogočal izdelavo aloverjev večjih širin in zračne čipke. Leta 1969 so zgradili novo stavbo vezilnice in odprli sodobno barvarno. Postopno so dokupovali avtomatske vezilne stroje, tako da je sredi sedemdesetih let podjetje imelo skupno 21 vezilnih avtomatov, s čimer so se prištevali med večje svetovne proizvajalce vezenin. Uvedli so večbarvno vezenje in sodobnejši postopek jedkanja zračne čipke. Posodobili so opremo za rezanje čipk, končno obdelavo vezenih izdelkov ter dokupili del strojev v obratu klekljanih čipk. Najbolj se je povečevala proizvodnja vezenin in konfekcije, prodaja trakov čipke se je obdržala na ustaljeni ravni. Podjetju so priključili nove obrate v Vipavi, Kočevju in Ilirski Bistrici, v katerih so izdelovali konfekcijo.

Tovarniški obrati Vezenin Bled leta 1974
(*Vezenine 50: 1924–1974, str. 77*)

Glavna stavba Vezenin s starim in novim znakom podjetja pred letom 1974
(Fototeka Gorenjskega muzeja)

Nova vezilnica, okrog leta 1974
(*Vezenine 50: 1924–1974, str. 63*)

Izdelava vezenega blaga in zračne čipke na novem vezilnem avtomatu leta 1974
(*Vezenine 50: 1924–1974, str. 67*)

Izdelava pletiva za vezenje na snutkovnem stroju leta 1975
(Foto Drago Holylnski, Fototeka Gorenjskega muzeja)

V barvarni leta
1975
(Foto Drago Holynski,
Fototeka Gorenjskega
muzeja)

Izdelava trakov
čipk na klepl
strojih leta 1974
v obratu Vintgar
(*Vezenine 50: 1924-1974*,
str. 67)

V šivalnici oblačil
leta 1975
(Foto Drago Holynski,
Fototeka Gorenjskega
muzeja)

Zaključna faza
izdelave rokavic
leta 1974
(*Vezenine 50: 1924-1974*,
str. 67)

Priprava modelov za izdelavo konfekcije v modelirnici,
ki jo je vodila Marija Zubčić (desno) leta 1984.
(Arhiv Marija Zubčić)

Prepoznavnost in uspehi

Uspešno delo podjetja se je kazalo v napredku pri oblikovanju izdelkov. Zaposleni so pri delu morali pokazati veliko iznajdljivosti in inovativnosti, da so v celoti izkoristili nove stroje in sodobno tehnologijo izdelave. Sami so iskali nova znanja in se največ naučili iz izkušenj pri delu. Oblikovalci, tehnologi, mojstri in delavci za stroji so svoje znanje prenašali na mlajše, ki so ob delu spoznali celoten postopek proizvodnje, saj za to specialno področje tekstilne stroke pri nas ni bilo formalnega izobraževanja. Z novim oblikovalskim in razvojnim oddelkom je velik pomen dobilo oblikovanje modernih vzorcev. Snovalci kolekcij so poleg risarskega znanja morali pridobiti tudi znanje različnih tehnik vezenja in v določeni meri obvladati tehnologijo izdelave od zasnove do končnega izdelka. Pomembno je bilo usklajevanje oblikovalske zamisli s tehnično izvedbo risbe in možnostmi izdelave.

Na sejmu Moda v Ljubljani sredi šestdesetih let je bila v ospredju predstavitev kolekcije oblačil.
(Zgodovinski arhiv Ljubljana, SI_ZAL_RAD/0059, a. e. 295)

Oblikovalka in vodja razvoja v Vezeninah Stana Zupanc (druga z desne) ob prejemu nagrade zlati zmaj na sejmju Moda v Ljubljani leta 1972
(*Vezenine 50: 1924–1974*, str. 62)

Modna revija s prikazom nove kolekcije ženskih oblačil v obratu Vipava leta 1975
(Arhiv Vili Tomat)

Obleka, izdelana iz zračne čipke iz kolekcije leta 1974
(*Vezenine 50: 1924–1974*, str. 43)

Katalogi kolekcij oblačil in dekorative v sedemdesetih letih 20. stoletja
(Foto Boštjan Gunčar, zbirka Gorenjskega muzeja)

Po modernizaciji strojev so v sedemdesetih letih večjo pozornost posvečali povečevanju proizvodnje s kakovostnimi izdelki, s katerimi so bili cenovno konkurenčni. Redno so izdajali kataloge kolekcij oblačil. Program vezenin je obsegal izdelavo trakov, zračnih čipk, aplikacij, našitkov, vezenega blaga za obleke in bluze, zaves, posteljnine, pregrinjal, okrasnih blazin, prtov in robcev. Pri konfekciji so bili glavni izdelki ženske obleke, bluze, spalne srajce in rokavice. Izdelovali so tudi butično konfekcijo in unikatne izdelke. Na domačem trgu je bilo veliko povpraševanje po vezelih konfekcijskih izdelkih, katerih izdelava je zahtevnejša. O kakovosti izdelkov so pričala tudi številna priznanja za kolekcije oblačil in modnih dodatkov na sejmih mode v Ljubljani in Beogradu.

V osemdesetih letih so se Vezenine vedno bolj usmerjale v izvoz, s čimer je bila ustvarjena četrtna dohodka. Da so pokrili razkorak med cenami svojih izdelkov in stroški surovin, so morali povečevati proizvodnjo, ki pa je bila zaradi iztrošenosti strojev omejena. Zato so se sredi osemdesetih let odločili za nakup novih, večjih vezilnih strojev in širitev proizvodnih hal. Modernizacija je bila nujna za zagotavljanje kakovosti izdelkov in ohranitev konkurenčnosti na tujih trgih. Vezenje je zaradi zahtevne tehnologije, potrebnih materialov in delovno intenzivnih procesov zahtevalo veliko večja vlaganja kot proizvodnja trakov čipk. Konfekcijo so dopolnjevali z butično prodajo v lastnih prodajalnah na Bledu, v Ljubljani in Portorožu.

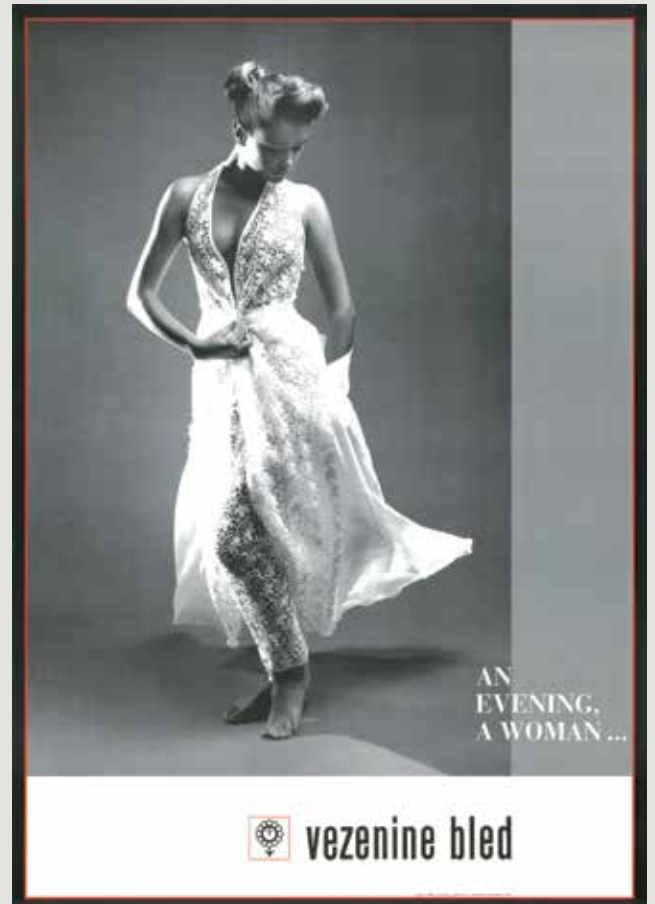
Leta 1982 so bile Vezenine med tistimi podjetji iz Jugoslavije, ki so prejela mednarodno priznanje za uspehe pri izvozu. Direktor Franc Sirc na podelitvi v Lizboni.
(Arhiv Franc Sirc)

Na mednarodnem sejmu Moda v Beogradu leta 1984 so bile Vezenine nagrajene s srebrno in zlato košuto za žensko kolekcijo in modne dodatke. Nagrado sta prejeli vodja oblikovanja Mija Bizjak (levo) in oblikovalka Bernarda Andromako (desno).
(Arhiv Franc Sirc)

Katalogi kolekcij oblačil Vezenin s preloma 20. in 21. stoletja
(Foto Boštjan Gunčar, zbirka Gorenjskega muzeja)

Promocijski plakat Vezenin s predstavitvijo nove kolekcije ženskih oblačil Vezenin Bled leta 1990
(Zbirka Gorenjskega muzeja)

Del kolekcije oblačil Vezenin leta 1984
(Zbirka Gorenjskega muzeja)

Zaposleni

Skozi desetletja se je v skladu z rastjo proizvodnje povečevalo število zaposlenih. Leta 1945 je bilo v podjetju sprva le 18 zaposlenih. Večje število dodatnih delavcev so potrebovali od sredine petdesetih let. Izjemno rast so beležili v šestdesetih in sedemdesetih letih. Leta 1962 je bilo v podjetju 120, leta 1975 pa že 747 zaposlenih, večina so bile ženske. V času največje proizvodnje sredi osemdesetih let so imele Vezenine v vseh obratih skupno 760 zaposlenih. Z manjšo prodajo in težavami v poslovanju v devetdesetih letih se je število zaposlenih občutno zmanjšalo, na okrog 400. Pred letom 2000 je bilo v Vezeninah le še 150 zaposlenih, v naslednjih letih pa se je to število zmanjšalo na vsega nekaj deset.

Delavci Vezenin na izletu v Postojnski jami, začetek šestdesetih let 20. stoletja (Vezenine 50: 1924-1974, str. 70)

Predstavniki Vezenin leta 1975 na obisku v podjetju v Milanu, kjer so kupili nove vezilne stroje. Peti z leve je tedanji direktor Vili Tomat. (Arhiv Vili Tomat)

Zimske igre zaposlenih v gorenjskih tekstilnih tovarnah Almira Radvljiča, Sukno Zapuže in Vezenine Bled leta 1975 na Voglu (Arhiv Vili Tomat)

Delavke Vezenin, ki so se udeležile vsakoletne akcije Narodne zaščite v Bohinjski Bistrici, konec sedemdesetih let 20. stoletja. (Arhiv Franc Sirc)

Zaposleni na izletu v Italiji okrog leta 1975 (Arhiv Franc Sirc)

Pevski zbor zaposlenih v Vezeninah pod vodstvom Albina Završnika ob praznovanju 60-letnice podjetja leta 1984 (Arhiv Marija Zubčić)

Sindikalni piknik Vezenin v Ribnem okrog leta 1980 (Arhiv Franc Sirc)

Zadnje obdobje delovanja tovarne

Konec osemdesetih let so se za poslovanje podjetja Vezenine Bled začela težka leta, kar je bila posledica političnih in gospodarskih sprememb doma in v Vzhodni Evropi. Leta 1989 je začel razpadati trg Sovjetske zveze, kamor so donosno prodali velike količine izdelkov. V kratkem času so ostali tudi brez velikega trga nekdanje Jugoslavije. Tolikšnega izpada ni bilo mogoče nadomestiti s prodajo doma, še težja pa je bila hitra preusmeritev na zahtevna zahodna tržišča. V tem času so prenehali izdelovati trakove čipk v obratu Vintgar.

Po osamosvojitvi Slovenije so iskali nove kupce, vendar so se zaradi finančnih obveznosti soočili z negotovostjo v poslovanju. Leta 1992 je bilo premoženje podjetja preneseno na Sklad za razvoj Republike Slovenije. Ta je nato 80 odstotkov Vezenin prodal podjetju Andor iz Kozine v lasti Antona Maglice, petinski delež pa je zaradi zaostalih plač prešel v lastništvo zaposlenih. Vendar so se finančne težave podjetja nadaljevale.

Pri iskanju možnosti za prodajo na zahodnih trgih so v prvi polovici devetdesetih let večino poslov opravili za partnerje v Nemčiji, Avstriji, Švici in Italiji ter izvozili tri četrtine proizvodnje. Še naprej so izdelovali metražno blago in aplikacije z zračno čipko. Konfekcija in dekorativni program sta bila obogatena z vezeninami. Veliko pozornosti so namenili lastni znamki oblačil, tako uveljavljeni klasični kolekciji kot maloserijski izdelavi modnih oblačil višje kakovosti. Vsi izdelki so bili od vzorca do končne izdelave plod dela ekipe domačih oblikovalcev in tehničnih strokovnjakov. V zadnjem obdobju so izdelovali dizajne in vzorčne karte tudi za tuje kupce.

Kljub vsem naporom zaposlenih se podjetje ni moglo izkupati iz krize. Jeseni leta 2004 je skupščina Vezenine Bled predlagala likvidacijo podjetja, ki je tedaj imelo 119 zaposlenih. V naslednjem letu je proizvodnjo za vezilnimi stroji zaključevalo le še

Opuščene tovarniške stavbe Vezenin leta 2005
(Foto in arhiv Jože Hausman, arhiv Knjižnice Blaža Kumerdeja Bled)

32 delavcev. Zamrli so tudi načrti in upi za ohranitev vsaj dela proizvodnje vezenja. Stavba tovarne je dolgo stala zapuščena in je bila leta 2015 porušena. S tem se je na Bledu končala osem desetletij dolga, bogata tradicija strojne izdelave vezenin in čipk.

Zadnji dnevi dela v vezilnici junija 2005
(Foto in arhiv Jože Hausman, arhiv Knjižnice Blaža Kumerdeja Bled)

Zadnji zaposleni v Vezeninah junija 2005
(Foto in arhiv Jože Hausman, arhiv Knjižnice Blaža Kumerdeja Bled)

ZBIRKA VEZENIN BLED V GORENJSKEM MUZEJU

Del vzorcev in izdelkov vezenin ter čipk tovarne Vezenine Bled danes hrani Gorenjski muzej in ta izjemna zbirka pomembno dopolnjuje bogato gradivo industrijske dediščine Gorenjske 20. stoletja. Ohranjeno gradivo časovno sega v različna obdobja delovanja Vezenin in njenih predhodnikov ter nam omogoča vpogled v posebno panogo tekstilne industrije, strojno izdelavo vezenin in čipk pri nas.

Iz prvega obdobja delovanja tovarne so hranjeni številni katalogi vzorcev bombažnih in svilenih trakov čipk. Ker so le na redkih zabeleženi podatki o izdelovalcu, lahko le sklepamo, da večina zloženek z vzorci kolekcij izvira iz podjetja Jugo-Rhomberg oziroma kasneje Mayer in so iz tridesetih in štiridesetih let 20. stoletja. Posamezne vzorčne knjige vsebujejo svilene ali bombažne vezene trakove in so pripadale podjetju Izdelovalnica slovenskih in švicarskih vezenin. Uporabljali so jih kot predstavitvene in prodajne kataloge za trgovce s tovrstnim blagom po vsej državi. Nekaj vzorčnih knjig je iz petdesetih let, o čemer pričajo napisi z novim imenom podjetja.

Drugi del zbirke so različni izdelki Vezenin Bled iz obdobja od šestdesetih do devetdesetih let 20. stoletja. Veliko je primerov dekorativnega tekstila, od prtov in prtičkov do robcev in posteljnine, ki so izdelani iz različnih materialov in so obogateni z zračno čipko, vezeno alover, ali le s trakom strojno klekljane čipke. Med izdelki iz šestdesetih in sedemdesetih let so tudi ženske rokavice. V zbirki je nekaj kosov oblačil otroške in ženske konfekcije. Posebej pa izstopajo butično izdelana ženska oblačila z začetka devetdesetih let in modeli, s katerimi so se Vezenine predstavljale na vsakoletnih sejmih mode. Zbirko dopolnjuje promocijsko gradivo podjetja, od katalogov kolekcij do plakatov.

Razstava izdelkov Vezenin Bled, ki jih hrani Gorenjski muzej. (Fototeka Gorenjskega muzeja)

VIRI IN LITERATURA

Viri

Zbirka vzorcev in izdelkov Vezenin Bled in prednikov, ki je del zbirk novejših zgodovine in sodobnosti v Gorenjskem muzeju.

Zbirka drobnega tiska novejših zgodovine in sodobnosti Gorenjskega muzeja (podatki o podjetju, katalogi kolekcij, promocijsko gradivo itd.).

Fototeka Gorenjskega muzeja.

Zgodovinski arhiv Ljubljana, fond: Vezenine Bled (SI_ZAL_RAD/0059).

Knjižnica Blaža Kumerdeja Bled.

Naša vez, glasilo delovne organizacije Vezenine Bled, od 1968 do 1983.

Časopis *Glas*, leto 1969, 1974 in 1984.

Časopis *Gorenjski glas*, leto 1994 in 2004.

Časopis *Dnevnik*, leto 2003 in 2004.

Pogovori z nekdanjimi zaposlenimi v podjetju Vezenine Bled: Mija Bizjak, Bernarda Andromako, Jože Hausman, Jože Cerkovnik, Vili Tomat, Franc Sirc.

Literatura

Vezenine Bled 50 let, 1924–1974. Bled: Vezenine, 1974.

Holynski, Nada. *Gorenjska industrija od manufaktur do danes: Tovarne in njihovi izdelki*. Kranj: Gorenjski muzej, 1992.

Holynski, Nada. *Industrija – nosilka razvoja*. V: *Gorenjska 1900–2000*. Kranj: Gorenjski glas, 1999, str. 390–408.

Kresal, France. *Tekstilna industrija v Sloveniji*. Ljubljana: Založba Borec, 1976.

A. L.: *Vezenine Bled, Podjetje je obrnilo nov list v svoji proizvodnji in poslovanju*. V: *Tekstilec, Glasilo slovenskih tekstilcev*, letnik 37, 1994, št. 5, str. 149–150.

Spominski leksikon Slovenije. Ljubljana: Jubilej, 1939.

Slovenski etnološki leksikon. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2004.

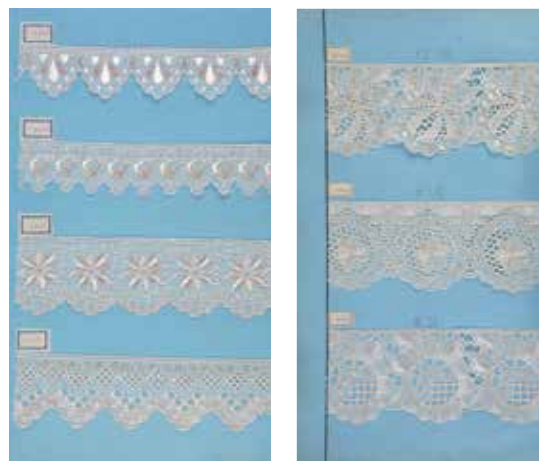
Tekstilni leksikon. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za naravoslovje in tehnologijo, Tekstilna tehnologija, 1989.

Konstrukcija tekstilij, Univerzitetni učbenik. Maribor: Univerza v Mariboru, Fakulteta za strojništvo, Maribor, 2007.

KATALOG VZORCEV IN IZDELKOV

Vzorci čipk in vezenin

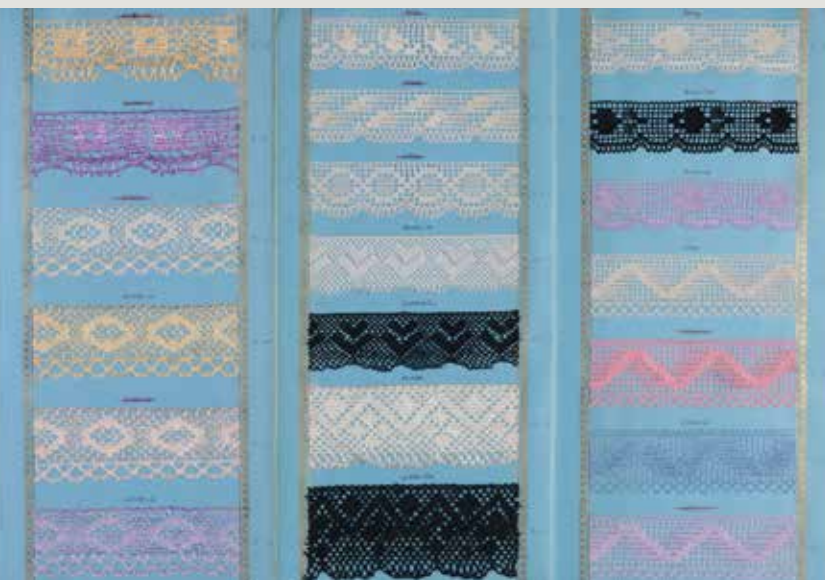
Katalog vezenin, svileni trakovi, trideseta leta 20. stoletja, Izdelovalnica slovenskih in švicarskih vezenin Bled.

Katalog vezenin na bombažnem blagu, trideseta leta 20. stoletja, Izdelovalnica slovenskih in švicarskih vezenin Bled.

Katalog čipk, vzorci bombažnih in svilenih trakov različnih širin, trideseta leta 20. stoletja, Izdelovalnica slovenskih in švicarskih vezenin Bled.

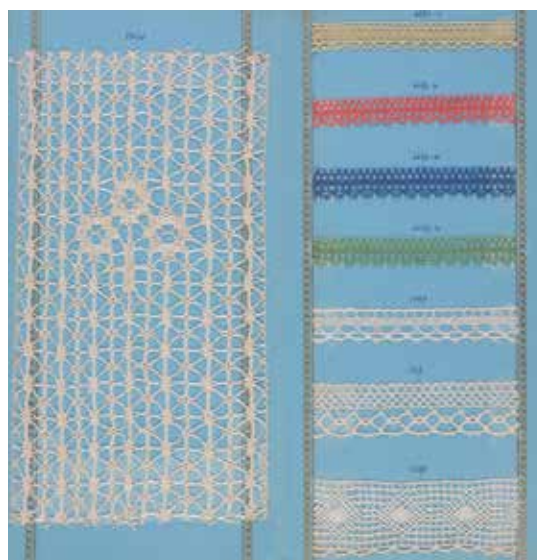
Katalog čipk, vzorci bombažnih in svilenih trakov v različnih barvah z oznako *Domača barvasta kolekcija*. Izdelki ene od obeh tovarn čipk na Bledu, trideseta leta 20. stoletja.

Katalog čipk, vzorci belih svilenih trakov različnih širin za kupca na Cipru, leta 1936, ene od obeh tovarn čipk na Bledu.

Katalogi čipk, vzorci trakov belih bombažnih in svilenih čipk, z znakom podjetja *Tovarna čipk Jugo-Rhomberg & Co., Bled*, trideseta leta 20. stoletja.

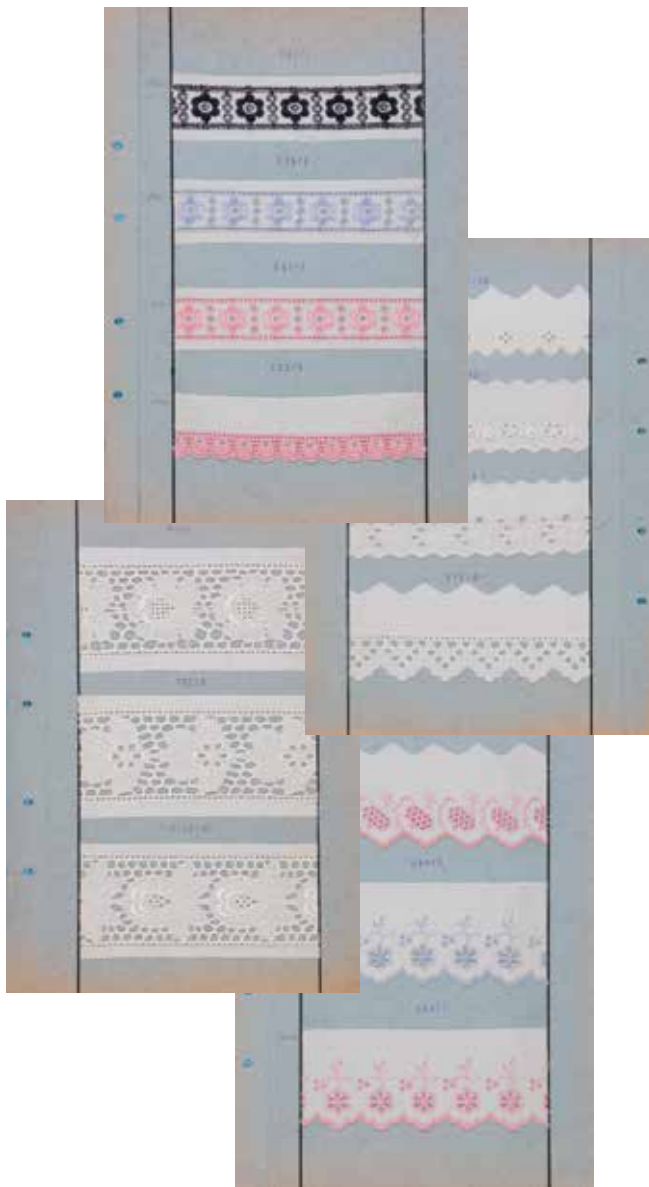
Katalog čipk, vzorci trakov bombažnih in svilenih čipk različnih širin in barv, kolekcija iz let 1945/46, z oznako tovarne Mayer.

Katalog čipk, vzorci bombažnih trakov v beli in bež barvi z oznako *Kolekcija novih vzorcev* iz leta 1935, razposlan trgovcem po Jugoslaviji, iz ene od obeh tovarn čipk na Bledu.

Katalog čipk, vzorci trakov belih bombažnih čipk, z imenom podjetja *Tovarna čipk in vezenin Bled*, petdeseta leta 20. stoletja.

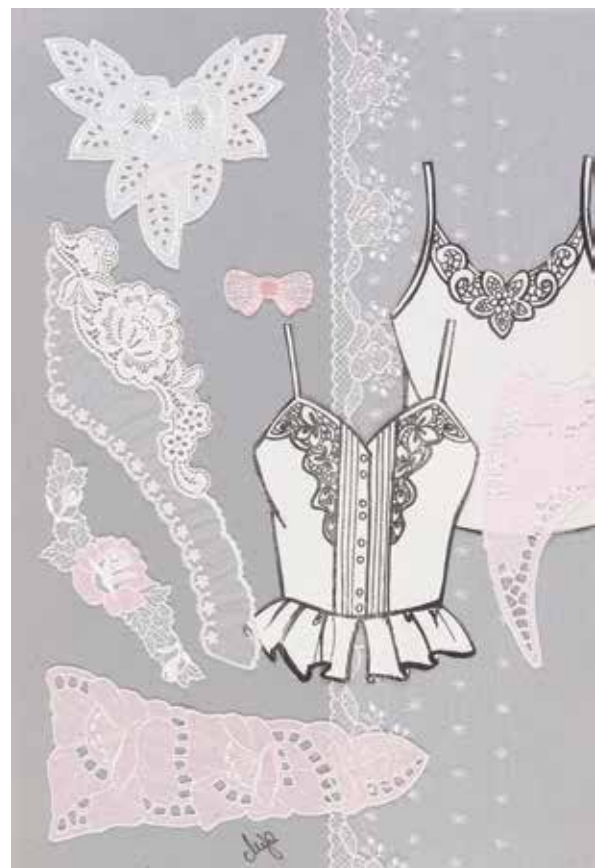
Katalog vezenin, vzorci bombažnih trakov in vezenega blaga, petdeseta leta 20. stoletja.

Katalog čipk, vzorci belih bombažnih trakov, z napisom *Vezenine, Tovarna čipk, vezenin in rokavic Bled*, šestdeseta leta 20. stoletja.

Vzorci bombažnih vezenin in čipk v različnih barvah, z znakom podjetja, sedemdeseta leta 20. stoletja.

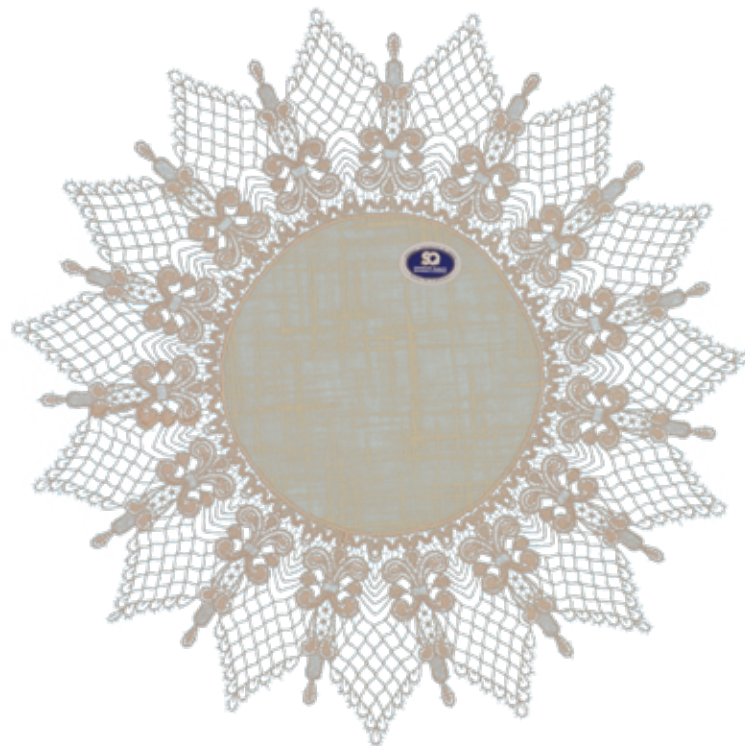

Vzorci vezenin in čipk, aplikacije za žensko perilo, začetek devetdesetih let 20. stoletja.

Dekorativni tekstil

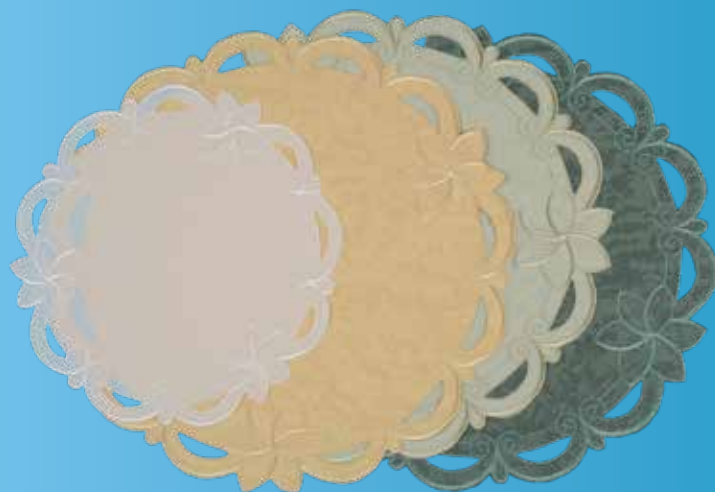
Večji prt, laneno blago z vezenino, cvetlični motiv z nageljni, izdelano okoli leta 1970.

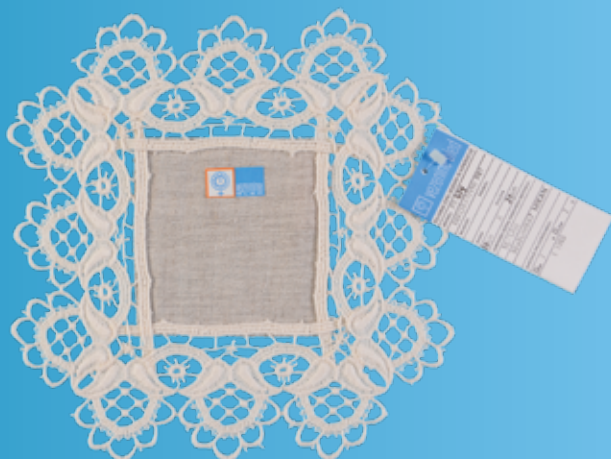
Prtiček, blago mešanice bombaža in sintetičnih vlaken, obrobjeno s široko zračno čipko, z znakom SQ Slovenska kakovost, izdelano leta 1992.

Prtiček s strojno klekljano čipko, izdelano okoli leta 1970.

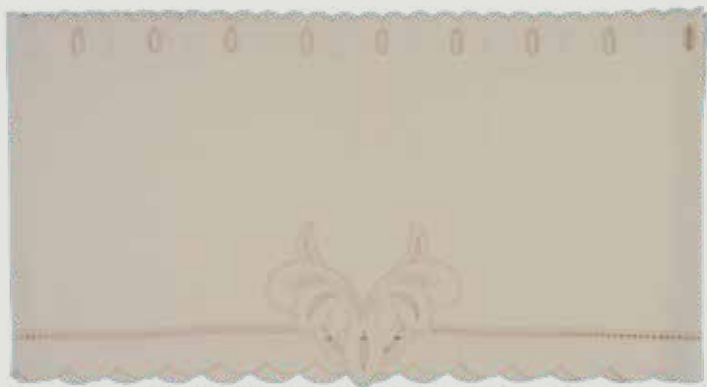
Komplet prtčkov, vezenina na blagu iz poliestra, izdelano okoli leta 2000.

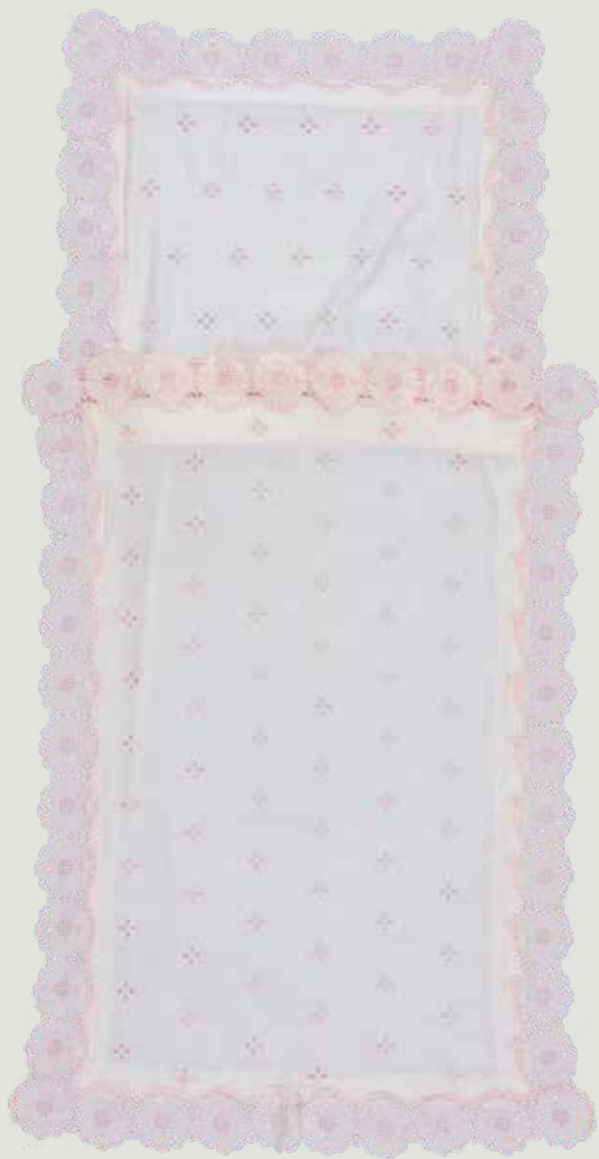
Prtiček, laneno in bombažno blago, obrobjeno s čipko, izdelano leta 1983.

Prtiček z motivom Blejskega otoka. Zračna čipka, ki posnema videz ročno klekljane čipke, izdelano leta 2004 kot spominek ob praznovanju tisočletnice Bleda.

Zavesa, blago mešanica bombaža in lanu z vezenino, izdelano leta 1991.

Posteljnina za otroško posteljico, z vezenino in čipko, začetek sedemdesetih let 20. stoletja.

Oblačila in dodatki

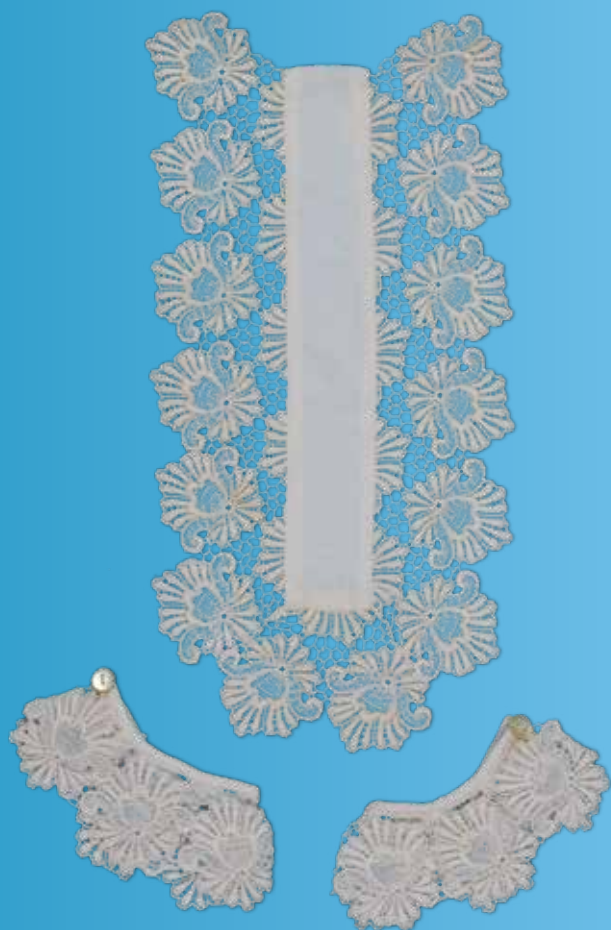
Ovratnik, zračna čipka, izdelano okoli leta 1992.

Ženske rokavice z zračno čipko, izdelano sredi šestdesetih let 20. stoletja.

Komplet robcev z barvno vezenino, izdelano na začetku sedemdesetih let 20. stoletja.

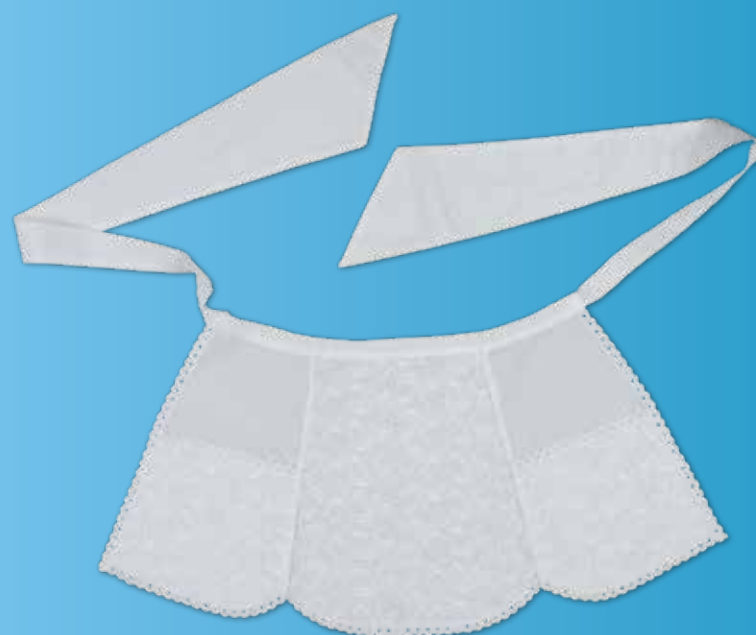
Žabo (jabot) z manšetami, okras za žensko bluzo z zračno čipko, izdelano v drugi polovici šestdesetih let 20. stoletja.

Ženska bluzo s širokim ovratnikom in trakom čipke, izdelano leta 1991 za predstavitev nove kolekcije.

Srajčka za dojenčka z drobno vezenino, izdelano na začetku sedemdesetih let 20. stoletja.

Predpasnik z vezenino, sedemdeseta leta 20. stoletja.

Ženski hlačni komplet – hlače in dolga bluza brez rokavov sta sešita iz blaga zračne čipke in prosojne sintetične tkanine. Komplet so oblikovalci Vezenin Bled izdelali za predstavitev nove kolekcije leta 1990 in je bil uporabljen tudi na promocijskih plakatih podjetja.

Poročna obleka, izdelana iz blaga zračne čipke ter okrašena s kristalčki in veliko svilen pentljo, okoli leta 1990.

VEZENINE BLED

80 YEARS OF LACE AND EMBROIDERY INDUSTRY

SUMMARY

Industry was the mainstay of development in Gorenjska in the 20th century. Machine manufacturing of embroidery and lace flourished in Bled for more than eight decades, but then the embroidery machines stopped irrevocably at the beginning of the 21st century. The knowledge and work of the employees has been preserved in countless patterns and products, which are today part of the rich industrial heritage of Gorenjska.

In 1924, *Izdelovalnica slovenskih in švicarskih vezenin* (Slovene and Swiss Embroidery Manufacturer) was established in Bled. Lace strips and embroidery were made there mechanically for clothes and household decoration. *Jugo-Rhomberg & Co* also started their industrial lace-making business in Bled in 1929. The company was renamed *Mayer & Co, Industrija čipk* (Mayer & Co, Lace Industry) in 1939. Their products were sold all over the Kingdom of Yugoslavia.

After World War II, in 1947, both factories merged into *Vezenine Bled Company*, which would be the only Slovenian manufacturer of machine embroideries and the leading one in the Yugoslavian market for decades. In 1960s, their manufacture was modernised. Gradually, a number of large automatic embroidery machines were purchased. Now broader all-over embroidery and chemical lace could be manufactured. Fashionable ready-made clothing and its manufacture played an increasingly important role.

In 1970s, their manufacture increased and so did the number of employees. The company employed 120 people in 1962. At the time of their largest production, in the mid-1980s, 760 people worked in Vezenine. Design of collections and technology of manufacture were both important for providing quality products and competitiveness in the market. Since there was no formal education for this particular field of textiles, workers had to learn by their work experience. For years, the company cooperated technically and in business with Bischoff Textil company from St. Gallen in Switzerland.

Embroidery manufacture programme included manufacture of strips, chemical lace, patches and

embroidered fabric for clothes, curtains, bed linen, bedspread, tablecloths and handkerchiefs. Bobbin lace strips were manufactured for bed linen and tablecloths. In ready-made clothing, their main products were women dresses, blouses, nightdresses and different kinds of gloves. Boutique ready-made clothes were also manufactured here.

To increase the production and start selling on foreign markets, it was urgent to modernise the embroidery manufacture and purchase new machines in 1980s again. After 1990, Vezenine Bled entered a difficult period. The Soviet market as well as the domestic Yugoslavian market, where they had successfully sold most of their products in the past, both collapsed. Ownership of the company changed, but severe financial problems remained. The established programmes were retained: embroidery, ready-made clothing and décor. Their products – from patterns to final manufacture – were made by the team of their own designers and technical experts. They mostly did business with Western European partners. Despite this, the company did not manage to resolve the crisis on the long run. Vezenine Bled were wound up in 2004. Eight decades of rich tradition in machine manufacture of embroidery and lace in Bled ended this way.

The collection of products from Vezenine Bled in the Gorenjska Museum and its legal predecessors kept in the Gorenjska Museum reveals the manufacturing programme of the company from mid 1920s to the beginning of the 21st century. Two thirds of these artefacts are pattern books, sketches and some embroidery samples from before World War II. They were used as sales catalogues for merchandisers all over the country. In the second part of the collection, there are different Vezenine Bled products from the 1960s to the end of production, from the household textile to ready-made clothing for children and women. Further on, there is the advertising material of the company including collection catalogues and posters.

VEZENINE BLED

OSEM DESETLETIJ INDUSTRIJE ČIPK IN VEZENIN

Avtorica kataloga in razstave: mag. Monika Rogelj, Gorenjski muzej

Muzejski predmeti: Gorenjski muzej

Oblikovanje kataloga in razstave: Barbara Bogataj Kokalj

Fotografije: Gorenjski muzej, Franc Sirc, Jože Hausman, Marija Zubčić, Vili Tomat, Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota za Gorenjsko Kranj, Knjižnica Blaža Kumerdeja Bled

Avtorji fotografij: Drago Holynski, Jože Hausman, Boštjan Gunčar

Skeniranje gradiva: Mateja Likozar

Dokumentarni filmi: Jože Hausman, Franc Sirc

Montaža filmskega gradiva: Domen Dimovski

Konservatorsko-restavratorski posegi: Sandra Dimitrijević

Jezikovni pregled: Judita Babnik

Prevod: Katarina Ropret

Tisk: Medium, d. o. o., Žirovnica

Naklada: 300 izvodov

Izdala Gorenjski muzej in Občina Bled

Bled, avgust 2020

Fotografiji na ovitku vzeti iz katalogov kolekcij Vezenine Bled.
(Zbirka Gorenjskega muzeja)

CIP -

Projekt Naša industrijska dediščina, naš ponos
sofinancirata Republika Slovenija in Evropska
unija iz Evropskega sklada za regionalni razvoj.

OBČINA
BLED

